

ПОЛИТИКАТА НА ЕС ЗА ГЛОБАЛИЗИРАНИЯ СЕКТОР НА ПРОИЗВОДСТВОТО НА ТЕКСТИЛ И ОБЛЕКЛО: ДОКАЗАТЕЛСТВА ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ ФОНД ЗА ПРИСПОСОБЯВАНЕ КЪМ ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА

Сте́ла БАЛТОВА

Международно висше бизнес училище, Ботевград, ул. Гурко, 14, 2140 България
e-mail: sbaltova@ibsedu.bg

РЕЗЮМЕ

Глобализационните процеси, свързани с преместване на производствата извън Европа, технологичните промени, движенията в инвестиционните потоци доведоха до значимо реструктуриране на сектора на производство на текстил и облекло в целия свят след 80-те години на 20 век. Либерализацията на текстилния пазар в началото на 21 век допълнително повиши конкуренцията на пазара на ЕС и на глобалната арена. Чувствителна негативна последица от тези процеси претърпя пазара на труда в ЕС, който е един от най-сериозно засегнатите от феномена на глобализацията. Изследването доказва тези въздействия като анализира политиката на ЕС справяне с тези последици на глобализацията и икономическата криза чрез дейността на нейния инструмент Европейския фонд за приспособяване към глобализацията. Изследването обхваща периода 2007-2016 г.

Ключови думи: текстил, облекло, глобализация, заетост, Европейски фонд за приспособяване към глобализацията

THE EU POLICY FOR THE GLOBALISED TEXTILE AND CLOTHING INDUSTRY: EVIDENCE FROM THE EUROPEAN GLOBALISATION ADJUSTMENT FUND

Stela BALTOVA

International Business School, Botevgrad, Gurko, 14, 2140 Bulgaria
e-mail: sbaltova@ibsedu.bg

ABSTRACT

The process of globalization caused by the relocation of European manufacturing outside Europe, the technological changes and the fluctuations of the investment flows led to a significant restructuring of the textile and clothing sector in Europe and worldwide since the 1980s. The liberalization of the textile market in the early of 21st century further increased competition in the EU market and at the global arena. A sensitive negative consequence of these processes undergone the labour market in the EU's textile and clothing sector; one of the most affected by the phenomenon of globalization. The study proves these impacts by analysing the activities of the EU's policy instrument the European Globalization Adjustment Fund. The study covers the period 2007-2016.

Keywords: textile, clothing, globalisation, employment, European Globalisation Adjustment Fund

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Производството на текстил и облекло е важна част от европейската индустрия, осигуряваща заетост на повече от 1,6 милиона души (2016 г.) в над 174 400 фирми [13]. Секторът представлява 2,5% от добавената стойност и 5,3% от заетостта в общото производство в ЕС, а около 20% от производството му се изнася извън ЕС. Доминиран е от голям брой малки и средни предприятия, често концентрирани в региони, където допринася за богатството и културното наследство.

Текстилната и шивашката индустрия в ЕС бяха защитени от международната конкуренция много по-дълго в сравнение с другите индустриални сектори чрез Мулти-фибърното споразумение от 1974 г. относно търговията с текстилни продукти и след това с Многостранното споразумение за текстила и облеклото с Китай продължило до 2004 г. Либерализацията на пазара след 01.01.2005 г. позволи навлизането на различни пазари и сериозен ръст във вноса и износа като по-настоящем цялата производствена верига на сектора е представена в ЕС. Паралелно с това, противоречиви и значими процеси настъпиха в сектора в ЕС. Независимо от дългогодишната традиция на текстилната индустрия в Европа, технологичните промени, измененията в производствените разходи и преместването на местата за производство, станяха и продължават да са предпоставка за засилена конкуренция в ЕС и в световен мащаб в сектора. Наблюдаваха се регионални изменения в рамките на самия ЕС като напр. колапсът на пазара на недвижими имоти в Обединеното кралство от ноември 2007 г. и произтичащото от това намаляване на вноса на текстил от Обединеното кралство, като килими, тапицерии и материи за обзавеждане, имаха сериозно отрицателно въздействие върху белгийската текстилна индустрия. Пазара на труда беше силно засегнат от тези структурни, географски и технологични промени, а производството на текстил и облекло се превърна в един от най-засегнатите от феномена на глобализацията сектори [2,4,8].

В отговор на необходимостта от преодоляване на отрицателните последици от настъпилите процеси бяха разработени редица политики на национално, регионално и европейско ниво. В началото на 2007 г. започна да работи Европейският фонд за приспособяване към

глобализацията (ЕФПГ). Основните му цели са да покаже солидарност с работниците, които са загубили работата си в резултат на големи структурни промени в моделите на световната търговия и вследствие на глобалната финансова и икономическа криза [9].

Целта на статията е да изследва влиянието на глобализацията върху сектора на "Производство на текстил и облекло" в ЕС, през призмата на дейността на Европейския фонд за приспособяване към глобализацията. Избраният подход ще спомогне за изясняване на трансформацията на сектора в условията на глобализация на бизнеса и как се справя политиката на ЕС с последствията. Изследването обхваща периода 2007-2016 г.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

2.1. Върху някои влияния на глобализацията върху текстилната индустрия в ЕС

Глобализацията на бизнеса не е ново явление, но води до бързи промени, които пораждат големи предизвикателства. Глобализацията може да се разглежда като положителна сила за промяна, тъй като е свързана със свободната търговия, свободното движение на капитали, разширяване на преките чуждестранни инвестиции, появата на масивни трансгранични финансови потоци, намаляване на данъците на бизнеса (за сметка на нарастване на данъчната конкуренция между страните) и др. [1,3,9]. Същевременно обаче, тя може да води и до нездравословни промени в икономиките, в секторите, в самите фирми, както и до отслабване на отделните страни. В резултат настъпва засилване на конкуренцията на световните пазари, глобални по своя мащаб, с все по-разширяващ се асортимент на стоки и услуги.

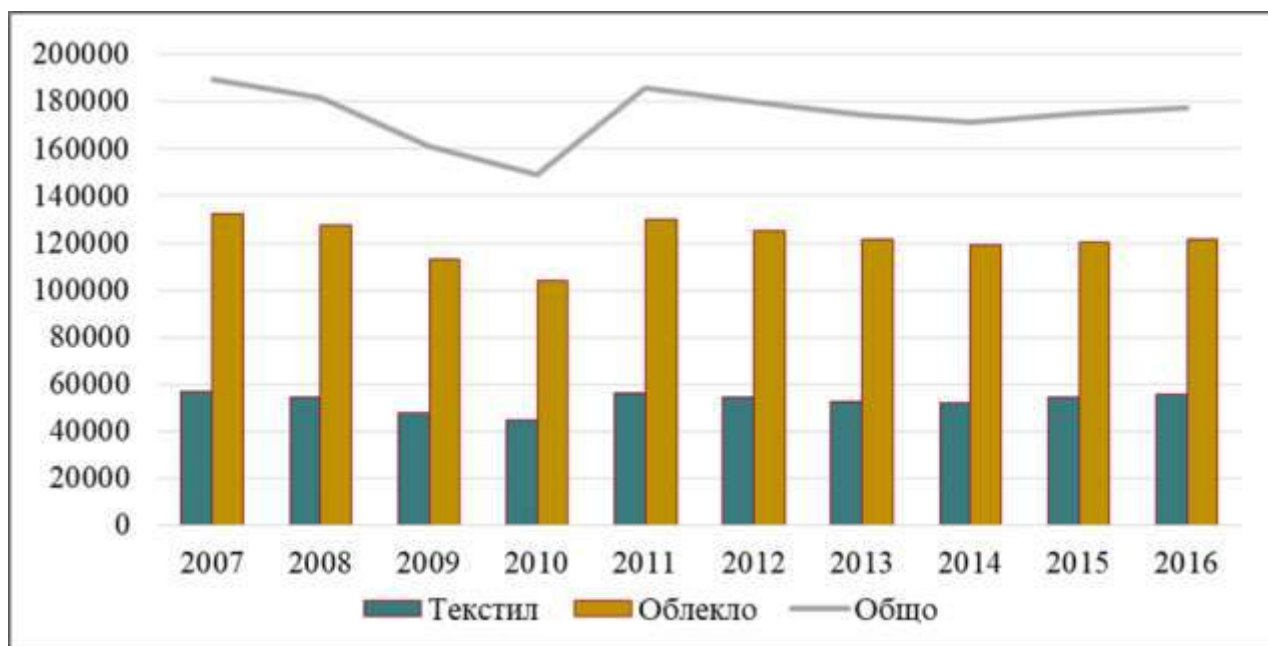
Географското разпределение на производството в текстилната и шивашката индустрия се промени драматично още в периода 1971-1996, което доведе до **значителни загуби на заетост в Европа и Северна Америка** и значими печалби в Азия, и други части на развиващия се свят [4,7]. През 90-те години на 20 век започна широкомащабното реструктуриране на европейската текстилна и шивашка индустрия и промени в методите на световната търговия, което доведе до освобождаване на голям брой работници [6]. То беше повлияно от високите мита при вноса на текстил от ЕС в страни като Бразилия и Индия, както и от либерализи-

рането на квотите за внос на китайски текстил и други трети страни като Турция.

Въпреки силното влияние на глобалната икономическа рецесия, по данни на Euratex, общият обем в сектора на производството на текстил и облекло на ЕС-27 през 2009 г. възлиза на 167 млрд. евро, с инвестиции от 5 млрд. евро., като в 161 000 фирми в сектора са заети над 2 млн. работници. Външната търговия е по-малко динамична спрямо 2008 г. с 30 млрд. евро експорт и 75 млрд. евро внос от трети страни. Общите привлечени инвестиции в сектора през 2012 г. възлизат на около 4 млрд. евро и продължават да растат през следващите четири години с пик на инвестициите през 2016 г. до общо 4.8 млрд. евро [12]. През 2009 г. най-големите експортни пазари за текстилната индустрия на ЕС са на първо място Швейцария, следвана от Русия, САЩ, Турция и Тунис, а през 2015 г. и през 2016 г. са на първо място САЩ, следвани от Китай, Турция, Швейцария и Мароко, които формират 42 % от износа на текстил. През 2015 г. и 2016 г. 71.5% и респ. 71.7% от вноса на текстил в ЕС се реализира от пет пазара в последователност по обеми за 2015

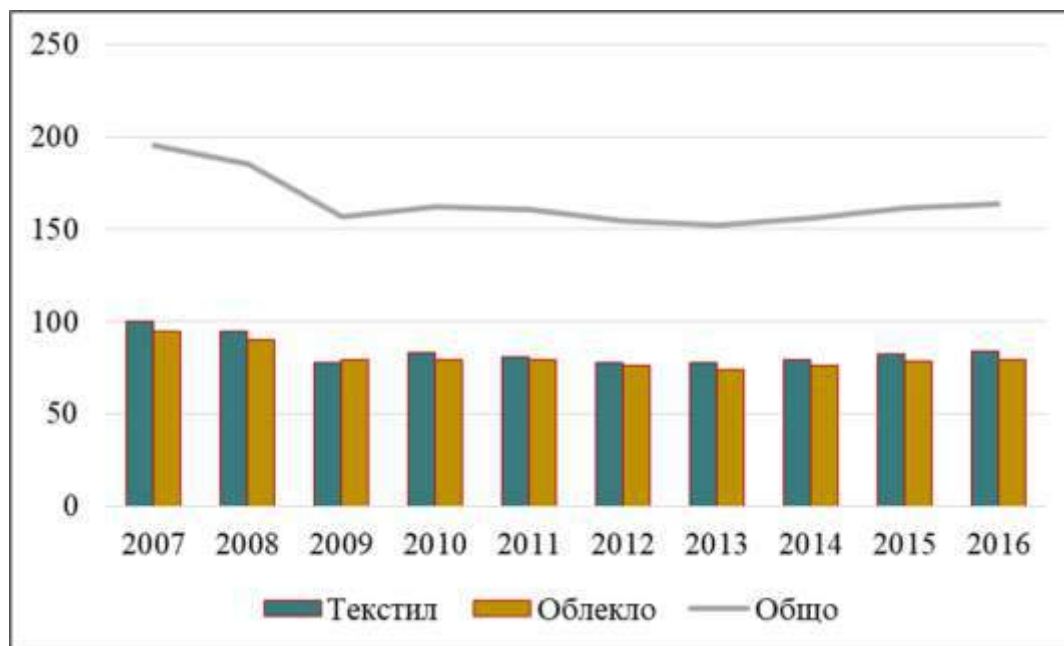
г. от Китай, Турция, Индия, Пакистан и САЩ и съответно от Китай, Турция, Индия, Пакистан, Южна Корея за 2016 г. Първите пет експортни пазара за износ на облекло са Швейцария, САЩ, Русия, Хонг Конг и Япония и съставляват 52.5% за 2015 г. и 52.1% през 2016 г., докато вносът в ЕС-28 се реализира с най-голям обем от Китай, следван от Бангладеш, Турция, Индия и Камбоджа, като петте пазара формират общо 75,8% от общия внос на облекла за 2015 г. и 74.9% през 2016г.

След период на спад (2007-2010 г.) се наблюдава слабо нарастване и устойчивост на броя на предприятията в сектора (*Фигура 1*). Спадът обаче след 2007 г. до 2010 г. се изразява в загуба от над 40 000 предприятия в сектора, като броят им се увеличава отново след 2011 г. с 28 425 до 2016 г. Още по-тревожна е тенденцията, която се наблюдава в оборота на предприятията от сектора на текстила и облеклото в Европейския съюз. Дρασичният му спад след 2007 г. до 2013 г. не може да бъде компенсиран дори и с последващото повишаване, за да стигне през 2016 г. едва нивата на 2009 г. възлизайки на 162,8 млрд. евро (*Фигура 2*).

Източник: Изчисления на автора, базирани на данни от доклади на Euratex

Фигура 1 Развитие на броя на предприятията в сектор "Производство на текстил и облекло" в ЕС 2007-2016 г.

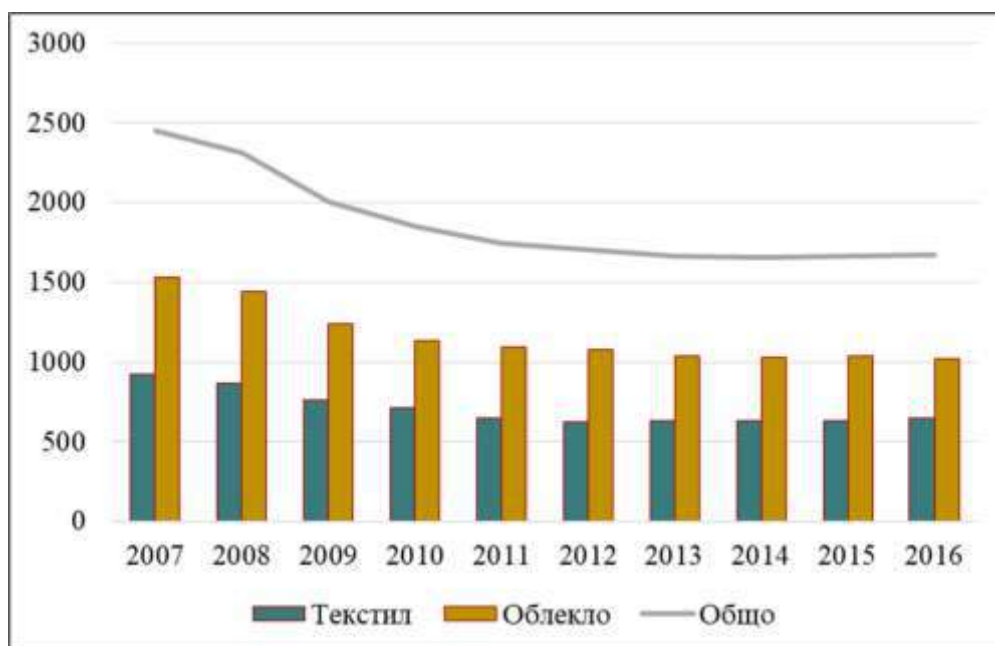
Източник: Изчисления на автора, базирани на данни от доклади на Euratex

Фигура 2 Развитие на оборота

в сектор "Производство на текстил и облекло" в ЕС, 2007-2016, млрд. евро

Най-драматични промени се наблюдават в заетостта в сектора на производство на текстил и облекло, която без прекъсване спада с 32% в периода 2007-2016 г. (**Фигура 3**). В социален план, устойчивата загуба на работни места през последните две десетилетия е предпоставка за спешно повишаване на съществуващите

стандарты и инвестиране в създаване на нови, висококвалифицирани професионалисти, които да са в крак с развитието на иновационна и за технологично развитие стратегии, търсени от международните пазари. В сектора са налице измерими предизвикателства.

Източник: Изчисления на автора, базирани на данни от доклади на Euratex

Фигура 3 Развитие на основни индикатори в ЕС, Заетост (x 1000) 2007-2016 г.

2.2. Политика на ЕС за преодоляване последиците от глобализацията

След 2005 г. от Европейската комисия бяха разработени мерки, които да донесат по-голяма кохерентност в политиките, прилагани за производствените сектори. Повечето политически мерки имат хоризонтален характер, такива, които засягат потребителите и околната среда, конкуренцията или търговията. Всеки сектор обаче е индивидуален по своята организация, технологично развитие и социална ангажираност, и са необходими инструменти, които да отчитат адекватно тези специфики и да ги вземат предвид при формиране на политики в областта на иновациите, знанието, усъвършенстване на системите за качество, технологично обновяване, изграждане на капацитет за работа в мрежи, включително и с глобалните вериги на стойността.

2.2.1. Европейския фонд за приспособяване към глобализацията (ЕФПГ)

Идеята за създаване на Европейския фонд за приспособяване към глобализацията (ЕФПГ) е предложена през 2005 г. Тя произтича от желанието да бъде създаден инструмент за реакция в европейски контекст на глобализационните процеси, които предизвикват промяна в моделите на търговия и водят до групово освобождаване на голям брой работници. Създаването му е в отговор на необходимостта от регламентиране на спешни законодателни

мерки за решаване на такива проблеми. Разглежда се като проява на солидарност към непосредствено засегнатите от последствията на глобализацията. След дискусии и прилагане на действащите процедури, Европейският парламент и Съвета на 20 декември 2006 г. приемат Регламент (ЕО) № 1927/2006, с който, считано от 1 януари 2007 г., се учредява Европейски фонд за приспособяване към глобализацията (ЕФПГ) [11].

Другата основна цел на ЕФПГ е да предостави подкрепа на работниците, които са принудени да останат извън пазара на труда в резултат на големи структурни промени в световната търговия. По-късно правилата са изменени, за да отговорят на последствията от започналата финансова и икономическа криза. ЕФПГ съфинансира мерки на активния пазар на труда, организирани от страните-членки на ЕС, насочени към репозициониране на пазара на труда на работниците, останали без работа в резултат на тези въздействия, както и мерки, водещи до намиране на работа. Целта е да се приложи принципа на солидарност в духа на Лисабонската стратегия и да се окаже навременна и ефективна помощ на засегнатите работници, като чрез средства, предоставени от фонда, се допълни подкрепата, предоставяна на национално и местно равнище от държавата. Елементите на обхвата, приложимостта и вида на подкрепата на ЕФПГ са дадени на **Фигура 4**.

Обхват	Приложимост	Вид на подкрепата	Специфична подкрепа
- В случай на икономическа криза може постоянно да се подават предложения за подпомагане - Временните работници, самонаетите и собствениците на МПС също са избираеми - Проектите по ЕФПГ се управляват и изпълняват от национални или регионални органи. Всеки проект е с продължителност от 2 години.	- Само при съкращения на над 500 работници от една компания (включително на служители на нейните доставчици и производители надолу по веригата) / 4-9 месеца - Или когато голям брой работници са съкратени в определен сектор в един регион или в няколко съседни региона - Допускат се изключения за малки работни пазари на труда 50% съфинансиране (може да се увеличи до 65% за по-малко развити региони в държави-членки)	- Със средства от ЕФПГ могат да се финансират различни проекти, включително мерки като помощ при търсене на работа, съвети за професионално развитие, образование, обучение и преквалификация, наставничество и професионални напътствия, предприемачество и започване на бизнес. - Могат да се предоставят и помощи за обучение, помощи за мобилност/преместване, помощи за покриване на дневни разходи и други подобни видове помощ. - По ЕФПГ не се финансират мерки за социална закрила като пенсии или обезщетения за безработица.	- До края на 2017 г. млади хора, които не работят, не учат и не се обучават (NEET), в региони с висока младежка безработица могат да получават подкрепа по ЕФПГ, като техният брой не може да надвишава броя на работниците, които получават подкрепа в тези региони. - Финансиране по ЕФПГ не може да се използва, за да се поддържа функционирането на предприятията или да им се помага при модернизирание или реструктуриране.

Фигура 4 Европейски фонд за приспособяване към глобализацията (ЕФПГ): основни характеристики
 Източник: Изчисления на автора по данни на Европейската комисия, достъпни тук:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=326>

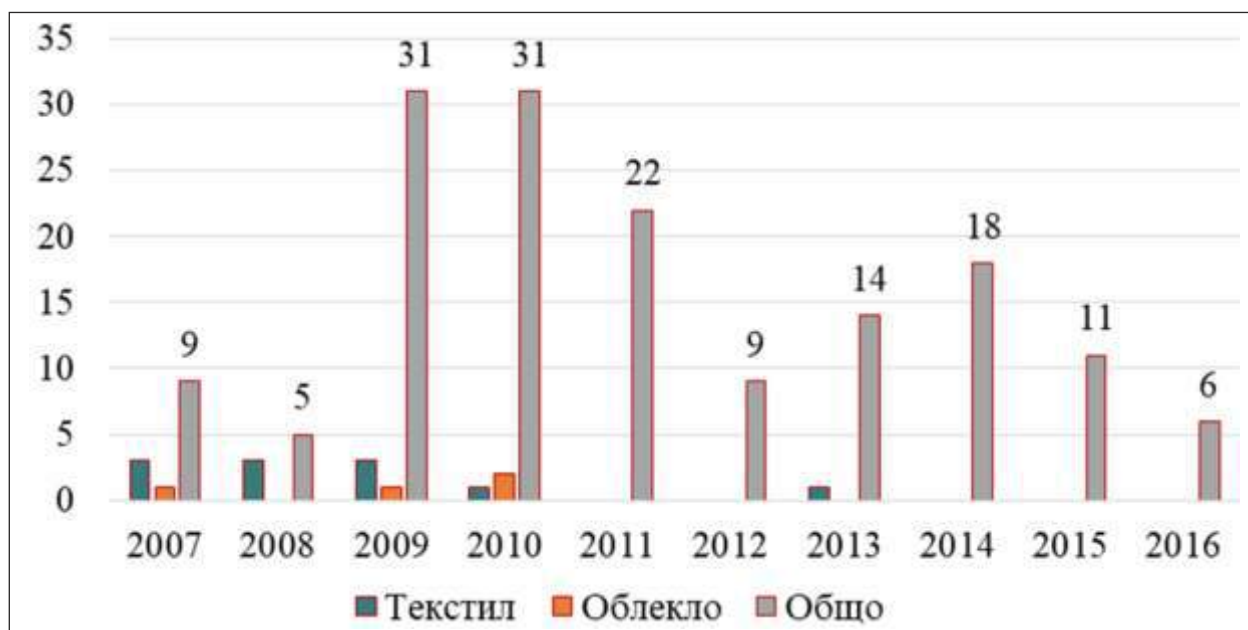
За разлика от структурните и инвестиционните фондове на ЕС, при Европейския социален фонд се подхожда от стратегическа и дългосрочна гледна точка при прогнозирането и управлението на социалните последици от индустриалните промени чрез дейности като учене през целия живот. Помощта, която работниците получават по линия на ЕФПГ, е еднократна и ограничена във времето.

От основаването си до края на 2016 г. ЕФПГ е отговорил положително на общо 156 заявления за искане за подпомагане на съкратени в резултат на глобализацията и икономическата криза работници в различни сектори на икономиката в страните от ЕС, като най-голям брой искания са подадени през 2009 и 2010 г., по 31 за всяка от тях (**Фигура 4**). Броят на компенсирани работници в сектора на производство на текстил и облекло за периода 2007 - 2016 г. е 10.6% спрямо общия брой подпомогнати работници от ЕФПГ (**Фигура 5**).

В първата година на действието на фонда са компенсирани останалите без работа от предприятия в Италия в областите Сардиния, Пиемонте и Ломбардия (производство на текстил) средно по 7495 Евро/човек и в Малта (производство на облекло) средно по 675 Евро/човек. През следващата 2008 г. ЕФПГ подпомага работници от предприятия само в текстилната индустрия в Италия (Тоскана, 1,558 Евро/човек), Литва (600 Евро/човек) и Испания (Каталуния, 1,110 Евро/човек). През 2009 г. подпомогнатите работници са от предприятия в Португалия (Централен Северен район, 833 Евро/човек), Белгия (Източна и

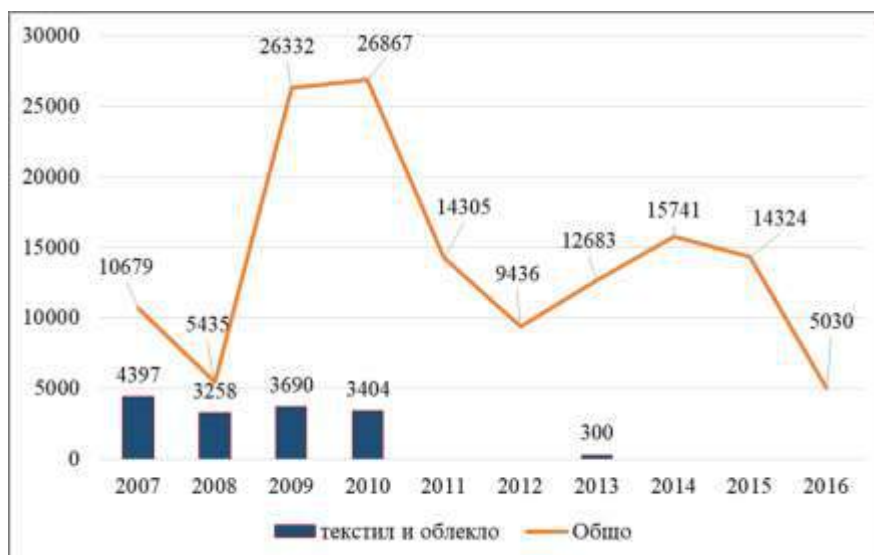
Западна Фландрия, 4,796 Евро/човек), Белгия (Лимбург, 2,661 Евро/човек) и Литва (1,066 Евро/човек), от тях само в Литва са от производството на облекло. Данните показват, че две от трите искания за подпомагане от ЕФПГ през 2010 са в сектора на производство на облекло (Испания, 3689 Евро/човек и Словения, 880 Евро/човек), и едно искане е за работници, съкратени от работа в производството на текстил (Испания, 5884 Евро/човек). Освен това, за целия период, само от Литва и Словения са подавани искания, за които причините за закриване на работни места са в резултат на икономическата криза.

За да помогне на 300 работници в текстилния сектор да намерят нови работни места, за които испанската държава подава искане, Европейската комисия предоставя през 2014 г. на Испания 840 000 Евро от Европейския фонд за приспособяване към глобализацията или 2800 Евро/човек. Средствата са в помощ на бившите работници от 198 малки и средни предприятия в региона на Валенсия. Мерките включват: индивидуални консултации и насоки, оценка на уменията и пренасочване, общо обучение и преквалификация, насърчаване и подкрепа на предприемачеството, стимули за преквалификация, помощ за търсене на работа и принос към разходите за пътуване до работното място. След 2013 г. няма подадени заявления от нито една страна членка на ЕС за подпомагане на работници, останали без работа в сектора в резултат на глобализацията или икономическата криза (**Фигура 6**).

Източник: Изчисления на автора, базирани на данни от Европейския фонд за приспособяване към глобализацията

Фигура 5 Дейност на ЕФПГ в периода 2007-2016 г. (брой подадени искания)

Източник: Изчисления на автора, базирани на данни от Европейския фонд за приспособяване към глобализацията

Фигура 6 Развитие на подкрепата на ЕФПГ 2007-2016 г., брой компенсирани работници от ЕФПГ (посочената година е годината на подаване на заявлението от държавата членка на ЕС)

Извършеният анализ има някои ограничения, които задължително трябва да бъдат посочени. Подкрепата от ЕФПГ на съкратените работни места неизбежно се влияе от регулаторните ограничения като критериите за допустимост от подкрепа, които определят минимален праг на съкратени работни места за определен период от време. От друга страна, ограничение има и от това, че ЕФПГ подкрепя загубили работата си само в резултат на глобализацията и впоследствие се добави, и в резултат на икономическата криза.

Анализът на данните за дейността на ЕФПГ за периода 2007-2016 г. недвусмислено позволява да се направи извода, че секторът "Производство на текстил и облекло" в държавите в Източна Европа не е бил толкова силно засегнат от неблагоприятните последици на глобализацията и икономическата криза. Имаме ли всъщност основание за такъв извод? Причините, че много малко искания за подпомагане на освободени от работа работници в сектора са били подадени може да бъдат потърсени в това, че тези държави не могат ефективно да използват възможностите, които предоставя ЕФПГ поради административни или бюджетни ограничения, предвид необходимостта да предложат доб-

ре документираните програми за преквалификация, за да кандидатстват за дейности, финансирани от ЕФПГ. От страните от Източна Европа (бившите социалистически страни) единствено Словения и Литва са подали искане за компенсиране на останали без работа хора и то само от сектора на производството на облекло.

В заключение, могат да бъдат очертани някои предизвикателства и фактори, които трябва да бъдат взети под внимание, когато се обсъжда политиката на ЕС за справяне с последиците от глобализацията, за да може да бъдат създавани благоприятни условия за подкрепа на традиционната за Европа текстилна и шивашка индустрия, представени в **Таблица 1**. След 2011 г. значима помощ получават останали без работа от секторите на автомобилостроенето, от съвременните бурно развиващи се сектори на информационните и комуникационни технологии, мобилни телефони, производство на соларни модули, програмиране, електроника, оптични устройства и др. В програмния период 2014-2020 г. обхватът на ЕФПГ е разширен за подпомагане на фермери, които са засегнати от новите търговски споразумения.

Таблица 1

Изводи и предизвикателства от дейността на ЕФПГ в периода 2007-2016 г.

Предизвикателства	Фактори, които трябва да бъдат взети под внимание
Достигане до пазара	Въпреки значимостта на ЕФПГ като механизъм за корекция на търговията, наличните данни показват, че използването му в сектора на "Производство на текстил и облекло" все още е ограничено в сравнение с неговия потенциал
Засегнати от глобализацията райони	Италия: Ломбардия, Сардиния, Пиемонт, Тоскана; (с най-висока добавена стойност и най-много работници) Белгия: Фландрия; Испания: Валенсия; Португалия. Малта; Литва
Диверсификация на подпомаганите сектори в производството	2007-2010 Автомобилната (сред лидерите); Машины и апарати; Строителството; Печатарската индустрия; 2011- мобилни телефони (Nokia); услуги в ИКТ; въздушен транспорт (Air France) 2014 - производства на соларни модули; търговия на дребно (Sprider Store) 2016 - Програмиране (Microsoft); Производство на компютри, електроника и оптични (Ericsson; Nokia Systems etc.)
Разширяване на обхвата на подпомагане в периода 2014 - 2020 г.	Подпомагане на фермери, които са засегнати от новите търговски споразумения

1. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Има няколко извода, които произтичат от изследването. Бенефициенти на Европейския фонд за приспособяване към глобализацията са предимно фирми от Италия, икономиката с най-висока добавена стойност в сектора на производството на текстил и облекло, и с най-голям брой наети лица, следвани от предприятия от Испания. Подкрепа за намиране на друга работа е предоставена на работници от бивши текстилни предприятия, в които повече от 500 работници са били съкратени от едно дружество (включително неговите доставчици и производители надолу по веригата) в текстилни предприятия в Белгия, Малта, Португалия, Малта и Литва. Четири кандидатури се ползват от подкрепата на ЕФПГ за работници, загубили своята работа в сектора на облеклото в Малта, Испания, Литва и Словения. В заключение считаме, че полезността на политиките за сектора ще се почувства осезаемо, ако усилията бъдат концентрирани в реализиране на печалба от творчеството и дизайнерското мислене, от дейности в подкрепа на иновацията. Социалните влияния на глобализацията безспорно ще продължат и фокусът в политиката трябва да бъде също в посока как да адаптираме социалния модел към настоящите и бъдещите предизвикателства и как да съживим социалния дух на Европа.

Цялостната дейност и развитие на ЕФПГ в изследвания период 2007-2016 г. показват, че той се е превърнал в ключов инструмент за защита интересите на европейските индустрии като се фокусира върху дейности с висока стойност, базирани на постоянна технологична иновация и квалифицирана работна сила. Такива цели изискват специфични действия, изградени върху три значими идеи [10], посочени още през 2008 г.: изпреварващи действия (вместо просто реакция на кризата), партньорство (чрез механизми за социално и териториално сътрудничество на всички географски и политически равнища) и координация (на политики и инструменти).

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Baltova S. (2009) Globalisation of the business, NBU, Sofia.
- [2] Abecassis-Moedas, C. (2007) Globalisation and regionalization in the clothing industry: survival strategies for UK firms, *Int. Journal of entrepreneurship and Small Business*, v.4, 3, 291-304.
- [3] Ancelovici, M. and S. J. McCaffrey (2005), From NAFTA to China? Production Shifts and their Implications for Taiwanese Firms, in S. Berger and R. Lester (eds.), *Global Taiwan: Building Competitive Strengths in a New International Economy* (Armonk, NY: M.E. Sharpe), 166–193.
- [4] Betran, S., Huberman, M. (2015) International competition in the first wave of globalization: New evidence on the margins of trade, *The Economic History Review*, 258-287.
- [5] Cernat, L., Norman-Lopez, A., Duch T-Figueras, A. (2014) SMEs are more important than you think! Challenges and Opportunities for EU exporting SMEs, *Chief Economist Note*, 3, September 2014.
- [6] Girneata, A. Cosmin, D. (2015) Globalization and the competitiveness of the European textile and clothing industry, *The Annals of the University of Oradea, Economic Sciences*, 24, 1, 1102-1108.
- [7] Hirway, I. Restructuring of production and labour under globalization, ILO, 2011.
- [8] Kunz, G., Karpova, E., Garner, M. (2016) *The Textile and apparel industry*, 3rd Ed., Bloomsbury Publishing, p. 268.
- [9] Ex-post evaluation of the European Globalisation Adjustment Fund (EGF), EC, 2015.
- [10] European Economic and Social Committee *The future of the textile, clothing and footwear sectors in Europe*
<http://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/eesc-2008-08-en.pdf>.
- [11] Regulation (EC) No 1927/2006
- [12] Statista, Textile and clothing industry investments in the European Union (EU28) 2009-2016, <https://www.statista.com/statistics/417705/eu-european-union-textile-clothing-industry-investment/>
- [13] Euratex <http://www.euratex.eu/library/statistics/key-data/>